

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Національний університет «Одеська юридична академія»

**СОЦІАЛЬНО-ПОЛІТИЧНА ТА
ПРАВОВА СИСТЕМА УКРАЇНИ
В ЦИФРОВУ ЕПОХУ:
СУЧАСНІ ВИКЛИКИ**

МАТЕРІАЛИ
Міжнародної науково-практичної конференції

Одеса, 22 квітня 2026 року

Том 2

Одеса
2026

УДК 34:004:316.4(477)
С 70

*Рекомендовано до друку вченою радою
Національного університету «Одеська юридична академія»
(протокол № 8 від 23.04.2026 р.)*

За загальною редакцією академіка **С. В. Ківалова**

**С70 Соціально-політична та правова система України в цифрову епоху: сучасні виклики : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Одеса, 22 квітня 2026 р.) / заг. ред. С. Ківалова ; НУ «Одес. юрид. академія». – Одеса : Фенікс, 2026. – Т. 2. – 684 с.
ISBN 978-617-8763-16-9**

Матеріали конференції узагальнюють результати наукових досліджень і практичних напрацювань учених, фахівців та представників професійних спільнот, виконаних в умовах воєнного часу та глибоких суспільних трансформацій.

У збірнику представлено широкий спектр наукових розвідок і практико-орієнтованих досліджень, що охоплюють актуальні проблеми публічного та приватного права, функціонування держави, судової та правоохоронної системи, а також трансформації суспільних процесів у цифрову епоху. Значну увагу приділено питанням адміністративного, фінансового, конституційного, міжнародного, морського та митного права, а також сучасним викликам у сфері кримінального права, кримінального процесу, криміналістики та оперативно-розшукової діяльності.

Окремі наукові секції присвячені проблемам удосконалення судоустрою, діяльності прокуратури, адвокатури та інших правоохоронних органів, розвитку трудового права і права соціального забезпечення, а також реформуванню цивільного, господарського, земельного, екологічного та енергетичного права. Збірник відображає також міждисциплінарний характер сучасних досліджень, охоплюючи питання філософії права, світових соціально-політичних процесів, соціології та психології, економіки та підприємництва в умовах війни і повоєнного відновлення. Важливе місце посідають дослідження у сфері інформаційних технологій, кібербезпеки, штучного інтелекту та математичного моделювання як ключових чинників забезпечення національної безпеки.

Крім того, у збірнику висвітлено проблематику педагогіки, лінгвістики права, перекладознавства, журналістики, фізичної та військової підготовки здобувачів вищої освіти.

Збірник розрахований на науковців, викладачів, здобувачів вищої освіти та практиків у галузях права, економіки, соціології, психології, політології, інформаційних технологій і суміжних дисциплін.

УДК 34:004:316.4(477)

Відповідальний за випуск професор **М. Р. Аракелян**

Матеріали видано в авторській редакції.

ISBN 978-617-8763-16-9

© НУ «Одеська юридична академія, 2026
© Автори статей, 2026

Давидова Ірина Віталівна, Зубар Володимир Михайлович СМАРТ-КОНТРАКТИ В КОРПОРАТИВНИХ ПРАВОВІДНОСИНАХ	60
Сафончик Оксана Іванівна ДО ПИТАННЯ ПРИПИНЕННЯ СПІЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ ПОДРУЖЖЯ НА НЕРУХОМО МАЙНО ТА ОБ'ЄКТИ НЕЗАВЕРШЕНОГО БУДІВНИЦТВА В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ	63
Токарева Віра Олександрівна ДО ПИТАННЯ ВИКОРИСТАННЯ ДИСТАНЦІЙНОГО БІОМЕТРИЧНОГО ВІДЕОСПОСТЕРЕЖЕННЯ.	68
Chanysheva Alina Rashydivna SECURITY INTERESTS UNDER ENGLISH LAW, CIVIL CODE OF UKRAINE AND DRAFT CIVIL CODE OF UKRAINE	72
Адамова Олена Семенівна ПРИВАТНО-ПРАВОВІ АСПЕКТИ РЕГУЛЮВАННЯ ПСИХОТЕРАПЕВТИЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ	75
Бабич Ірина Григорівна МАКСИМИ СІМЕЙНОГО ПРАВА У РИМСЬКОМУ ПРИВАТНОМУ ПРАВІ	78
Берназ-Лукавецька Олена Михайлівна ОКРЕМІ ОСОБЛИВОСТІ СПАДКОВОГО ТА ШЛЮБНОГО ДОГОВОРІВ	82
Глиняна Катерина Михайлівна РОЛЬ ГРОМАДСЬКИХ ОРГАНІЗАЦІЙ У ПІДТРИМЦІ ТА ЗАХИСТІ ТВОРЧИХ ПРАВ ДІТЕЙ ...	84
Завальнюк Сергій Володимирович ПОНЯТТЯ ПРОГАЛИН У ЦИВІЛЬНОМУ ЗАКОНОДАВСТВІ УКРАЇНИ ТА ЇХ СПІВВІДНОШЕННЯ ІЗ СУМІЖНИМИ ПРАВОВИМИ КАТЕГОРІЯМИ.	87
Калітенко Оксана Михайлівна ІНСТИТУЦІОНАЛІЗАЦІЯ КАТЕГОРІЇ ВРАЗЛИВОСТІ В ЄВРОПЕЙСЬКОМУ ТА ЗАРУБІЖНОМУ ПРАВІ: ДО ФОРМУВАННЯ ЦИВІЛІСТИЧНОЇ КОНЦЕПЦІЇ	90
Кривенко Юлія Василівна ГРОМАДСЬКІ ОРГАНІЗАЦІЇ ЯК СУБ'ЄКТИ ЦИВІЛЬНОГО ПРАВА: ПИТАННЯ ПРАВОВОЇ ПРИРОДИ ТА ЦИВІЛЬНО-ПРАВОВОГО СТАТУСУ	93
Матійко Микола Володимирович ОКРЕМІ АСПЕКТИ ФУНКЦІОНУВАННЯ ПРИНЦИПІВ СІМЕЙНОГО ПРАВА	96
Мельник Олександр Володимирович ПРАВОВИЙ СТАТУС ДІТЕЙ У МІЖНАРОДНОМУ ГУМАНІТАРНОМУ ПРАВІ: ГАРАНТІЇ ЗАХИСТУ ТА ПРОБЛЕМИ ЇХ РЕАЛІЗАЦІЇ В УМОВАХ ВІЙНИ	100
Омельчук Олександр Сергійович ЦИВІЛЬНО-ПРАВОВІ АСПЕКТИ ВИКОРИСТАННЯ ЦИФРОВИХ КОПІЙ ОСОБИ ТА АВАТАРІВ	103
Орзіх Юрій Геннадійович НОТАРІАЛЬНІ МЕХАНІЗМИ ЗАХИСТУ МАЙНОВИХ ТА СПАДКОВИХ ПРАВ ПРИВАТНОЇ ОСОБИ В УМОВАХ ВІЙНИ: ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНИЙ АСПЕКТ	105
Оскілко Олексій Олегович АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ВИКОНАННЯ ДОГОВІРНИХ ЗОБОВ'ЯЗАНЬ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦЯМИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ: ЦИВІЛІСТИЧНИЙ АНАЛІЗ ТА ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНІ ТЕНДЕНЦІЇ	109
Павлова Вікторія Георгіївна ПРИНЦИП ОХОРОНИ ПРАВ ТА ІНТЕРЕСІВ СТОРІН СПАДКОВОГО ДОГОВОРУ	112
Фасій Богдан Володимирович ТРАНСФОРМАЦІЯ МЕТОДУ ЦИВІЛЬНО-ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ПІД ВПЛИВОМ ПУБЛІЧНО-ПРАВОВИХ ЕЛЕМЕНТІВ	114

2. Бірюкова А. Г., Колісникова Г. В. Способи захисту порушених прав при створенні та розповсюдженні дідфейків. *Проблеми законності*. 2024. Вип. 164. С. 6-18.

3. Довірити своє серце алгоритмам: як штучний інтелект змінює сучасний дейтинг і що з цим може бути не так? 2025. URL: <https://zaborona.com/doviryty-svoeye-sercze-algorytmam-yak-shtuchnyj-intelekt-zminyuye-suchasnyj-dejtyng-i-shho-z-czym-mozhe-buty-ne-tak/>

4. Коноплицький С. Майбутнє дейтингу – «Тіндер» для знайомств із III-моделями. URL: <https://speka.media/maibutnje-deitingu-tinder-dlya-znaiomstv-iz-si-modelyami-pk4lzd>

Ключові слова: штучний інтелект, цивільні права, цифрова копія особи, аватар, дідфейк.
Key words: artificial intelligence, civil rights, digital copy of a person, avatar, deepfake.

Орзій Юрій Геннадійович

*Національний університет «Одеська юридична академія»,
доцент кафедри приватного права, кандидат юридичних наук, доцент*

НОТАРІАЛЬНІ МЕХАНІЗМИ ЗАХИСТУ МАЙНОВИХ ТА СПАДКОВИХ ПРАВ ПРИВАТНОЇ ОСОБИ В УМОВАХ ВІЙНИ: ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНИЙ АСПЕКТ

Велика війна, спричинена повномасштабним вторгненням в Україну, системно порушує цивільний обіг і суттєво ускладнює реалізацію та захист майнових і спадкових прав приватної особи. Тимчасова окупація територій, масове переміщення населення, загибель і безвісна відсутність осіб, фізичне знищення майна та правовстановлюючих документів утворюють специфічний правовий контекст, в якому традиційні механізми цивільно-правового захисту виявляються недостатньо адаптованими або практично непридатними. Війна в Україні з 2022 року наочно засвідчила: мільйони приватних осіб опинилися у ситуації правової невизначеності щодо власного майна, спадщини та документарного підтвердження своїх прав і ця невизначеність потребує не лише практичного, а й теоретичного осмислення.

У цих умовах нотаріат як інститут превентивного правового захисту (preventive justice – превентивне правосуддя) набуває особливого значення. Водночас потенціал нотаріального механізму залишається теоретично недостатньо розробленим саме в контексті війни. Метою цього дослідження є виявлення теоретико-методологічних засад нотаріального захисту майнових і спадкових прав приватної особи під час війни.

Концептуальною засадою дослідження є розуміння нотаріату як системи публічно-правових інструментів, спрямованих на забезпечення безспірності

юридично значущих фактів і правовідносин ще до виникнення спору та попередження виникнення спорів. Відповідно до позиції Міжнародного союзу нотаріату (UINL – Union Internationale du Notariat Latin), нотаріус є фахівцем з превентивного права, покликаним попереджати правові конфлікти шляхом надання нотаріально посвідченому документу юридичної визначеності й доказової сили [1]. Слід зазначити, що поняття «безспірне провадження» (non-contentious proceeding) не має визначення у праві ЄС. Відповідно до порівняльно-правового дослідження в рамках проекту JuWiLi (Justice Without Litigation), межу між змагальними та безспірними провадженнями у межах своїх систем правосуддя кожна країна-член ЄС визначає самостійно; право ЄС оперує поняттям безспірного провадження, однак не формулює його легального визначення [2, с. 27]. Безспірні провадження характеризуються: ініціюванням за заявою (ex officio або за клопотанням учасника, але не позовом); відсутністю класичного спору між протилежними сторонами; можливістю одностороннього провадження; меншим формалізмом і нижчими витратами порівняно із судовим процесом [2, с. 27–28]. Саме в цій площині нотаріат найбільш повно реалізує свою функцію безспірного правосуддя (non-contentious justice). Ця превентивна функція реалізується через: посвідчення правочинів, засвідчення справжності підписів, видачу свідоцтв про право на спадщину, забезпечення доказів та вжиття заходів щодо охорони спадкового майна.

В умовах війни превентивна функція нотаріату набуває подвійного виміру. По-перше, вона охоплює охорону та захист прав, що виникли до початку конфлікту, зокрема забезпечення доказів, відновлення нотаріальних документів, посвідчення та засвідчення фактів, існування яких може надалі заперечуватися. По-друге, вона передбачає забезпечення правонаступництва і документарної неперервності безпосередньо в умовах конфлікту через можливість вчинення дистанційних нотаріальних дій, спрощені процедури посвідчення заповітів та оформлення спадщини. Обидва виміри є самостійними предметами теоретичного дослідження.

Для цілей теоретико-методологічного дослідження доцільно виокремити типи правові ситуації порушення майнових та спадкових прав приватної особи під час війни. Перша група – ситуації документарних втрат: знищення або недоступність правовстановлюючих документів на нерухомість, свідоцтв про право на спадщину, посвідчених правочинів, доручень і заповітів. За відсутності дублікатів або централізованих реєстрів особа фактично позбавляється можливості підтвердити своє право. Друга група – ситуації особистої недосягності: неможливість фізичної присутності при вчиненні правочинів через перебування в зоні бойових дій, на тимчасово окупованих територіях, у зв'язку з евакуацією або вимушеним переміщенням за кордон. Третя група – ситуації невизначеності правового статусу особи: смерть або безвісна відсутність у зв'язку з війною, що блокує відкриття і ведення спадкових справ, зокрема у разі неможливості отримання офіційного документа про смерть із зони бойових дій. Четверта гру-

па – транскордонні ситуації: здійснення та захист майнових і спадкових прав українців, що перебувають під тимчасовим захистом (temporary protection) у країнах-членах ЄС, де вступають у дію норми міжнародного приватного права та права ЄС.

Наведена типологія є методологічно значущою: вона дозволяє ідентифікувати конкретні ланки нотаріального механізму, адаптація яких є найбільш нагальною, і виробити критерії для оцінки достатності чинного законодавства. Вона також є підставою для розмежування між нотаріальним захистом у бойових умовах та нотаріальним сприянням постконфліктному відновленню – двома пов'язаними, але концептуально різними процесами з неоднаковим нормативним змістом.

Законодавство України певною мірою відреагувало на виклики війни у сфері нотаріату. Закон України «Про нотаріат» доповнено нормами, що регулюють нотаріальну діяльність в умовах воєнного стану та надзвичайних обставин [3]. Водночас зберігаються суттєві прогалини, що мають як практичний, так і теоретичний вимір. По-перше, відсутній системний механізм встановлення факту смерті осіб, загиблих на тимчасово окупованих або непідконтрольних Україні територіях, коли отримання офіційного документа є неможливим. По-друге, можливість дистанційного вчинення нотаріальних дій залишається концептуально не сформульованою: не визначено вичерпний перелік дій, допустимих у дистанційному форматі, умови верифікації особи, що звертається, та вимоги до документарного закріплення. По-третє, питання відновлення нотаріальних архівів з тимчасово окупованих територій досі залишається не вирішеним але об'єктивною необхідною умовою для наступного відновлення майнових прав осіб у поствоєнний період.

Особливої актуальності набуває транскордонний вимір нотаріального захисту. Мільйони громадян України перебувають під тимчасовим захистом у країнах-членах ЄС і є фактичними або потенційними учасниками спадкових відносин з міжнародним елементом. Регламент (ЄС) № 650/2012 Європейського Парламенту та Ради від 4 липня 2012 р. у справах спадкування (Brussels IV) встановлює загальне колізійне правило: до спадкування застосовується право держави, у якій спадкодавець мав звичайне місце проживання (habitual residence) на момент смерті [4]. Для українських громадян, які тривалий час проживали в країні-члені ЄС, це може означати застосування іноземного права замість права України, що суттєво змінює їх правове становище у спадкових відносинах, зокрема щодо кола спадкоємців, обов'язкової частки та порядку прийняття спадщини.

При цьому, окремою проблемою є визнання свідоцтва про право на спадщину, виданого українським нотаріусом країнах-членах ЄС, оскільки автоматичне визнання автентичного інструменту, у розумінні ст. 59 Регламенту 650/2012 без необхідності окремого визнання через судову процедуру, передбачене для країн-членів ЄС, а не для третіх країн. Визнання автентичних інструментів ство-

рених нотаріусом без додаткової судової процедури відкриває практичні можливості для транскордонного використання нотаріального механізму, які наразі ще недоступні Україні. Цей механізм поширюється виключно на автентичні інструменти, складені у країнах-членах ЄС, і ґрунтується на принципі взаємної довіри між ними, що підтверджується як практикою Суду справедливості ЄС, так і результатами порівняльно-правових досліджень у цій галузі [4; 2, с. 30, 35–36]. Водночас питання про те, за яких правових умов і в якій формі нотаріальний акт, вчинений українським нотаріусом буде визнаний та виконаний офіційними органами країни-члена ЄС залишається питанням, яке потребує як доктринального дослідження так і практичного вирішення.

Таким чином, теоретико-методологічний аналіз нотаріальних механізмів захисту майнових та спадкових прав приватної особи в умовах війни дозволяє сформулювати такі висновки. По-перше, нотаріат є структурно необхідним елементом системи захисту прав приватної особи під час війни – як у превентивному, так і у відновлювальному вимірі, що зумовлює необхідність його теоретичного осмислення саме крізь призму конфліктних умов. По-друге, чинна законодавча адаптація нотаріального регулювання в Україні є частковою: вона вирішує окремі практичні проблеми, але не ґрунтується на цілісній теоретичній концепції нотаріальної діяльності в умовах війни. По-третє, транскордонний вимір нотаріального захисту вимагає системного врахування норм Регламенту ЄС № 650/2012 і практики взаємного визнання нотаріальних актів між Україною та країнами-членами ЄС, що набуває особливого значення в умовах рекодифікації Цивільного законодавства України.

Список використаних джерел:

1. Міжнародний союз нотаріату (UINL). Основні принципи нотаріату латинського типу. URL: <https://www.uinl.org> (дата звернення: 01.04.2026).
2. Lurger B., Stöger K., Herz R. JuWiLi Study 2022 Legal Part / Justice Without Litigation Project; funded by EU Justice Programme (2014–2020). University of Graz; University of Vienna, 2022. 73 p.
3. Закон України «Про нотаріат» від 2 вересня 1993 р. № 3425-XII (зі змінами, внесеними в умовах воєнного стану). *Відомості Верховної Ради України*. 1993. № 39. Ст. 383.
4. Regulation (EU) No 650/2012 of the European Parliament and of the Council of 4 July 2012 on jurisdiction, applicable law, recognition and enforcement of decisions and acceptance and enforcement of authentic instruments in matters of succession and on the creation of a European Certificate of Succession. OJ L 201. 27.07.2012. P. 107–134.

Ключові слова: нотаріат, нотаріальні механізми, захист прав, майнові права, спадкові права, приватна особа, воєнний стан, транскордонне спадкування, превентивне правосуддя, безспірне правосуддя.

Key words: notariat, notarial mechanisms, protection of rights, property rights, succession rights, private person, martial law, cross-border succession, preventive justice, non-contentious justice.